

The Dalmore 22/10 -2023

Jag säger bara en sak
Björn Olsson... vilken kille!

Tidigt på plats, väl förberedd ställer han i ordning å hinner fika med oss i programgruppen plus Jussi, med energi och inlevelse tar han oss senare med till The Dalmore Destilleri berättar kanske inte riktigt hela historien nedan å det skall vi vara tacksamma för, för då hade vi aldrig fått börja smaka på godsakerna.

För framför oss står fem glas innehållande whiskyn med kunglig proveniens sedan år 1263 efter att Colin av Kintal klanen Mackenzies hövding under en jakt räddat undan Kung Alexander III av Skotland från en rasande hjorttjur och dräpt den för egen hand och därmed förlänats rätten att bära det 12taggade hjorthuvudet i sitt vapen.

En helt annan Alexander, affärsmannen och äventyraren Alexander Matheson grundar höglandsdestilleriet The Dalmore (Den stora ängsmarken översatt), året var 1839 och platsen var å är gården Ardross ca tre kilometer väster om Invergordon invid viken Cromarty Firth.

Man kan ana att Alexander egentligen inte hade tid för destilleriet då han var delägare i handelshuset Jardine, Matheson & Company i Hong Kong så driften arrenderades från start av familjen Sutherland fram till 1867 då Andrew Mackenzie övertar arrendet och med det hamnade 12taggaren på flaskorna som en kvalitetsmarkör.

Bröderna Andrew och Charles Mackenzie inleder ett samarbete med Alexander Matheson för att skapa en internationell marknad för sin whisky företrädesvis i Australien och Fjärran Östern vilket visade sig vara en stor framgång under större delen av 1870 talet då whiskymärket var det första att exporteras till just Australien.

Optimismen om framtiden var betydande men skulle visa sig bedräglig, 1874 byggs ett helt nytt pannhus med ytterligare två nya pannor till totalt fyra, investeringen var dock förgäves för i slutet av 1870 drabbas Australien och Nya Zeeland av en allvarlig ekonomisk nedgång.

Trots att William Mackenzie (tredje brodern) kommer in i bolaget som delägare med kapital fördjupas de ekonomiska svårigheterna.

Fem år efter Alexander Mathesons död (1886) köper bröderna destilleriet med tillhörande lantgårdar samt den privata piren Belleport av arvingarna.

1892 spräckte dock årsproduktionen för första gången 100 000 gallons vallen å med det vädras morgon luft så en omfattande utvidgning och renovering av produktionsanläggningen inleds som av olika skäl kom att ta åtta år att slutföra.

Såg den lycka som varar beständigt, efter några mycket bra år går whiskybranschen in i riktigt svåra tider.

Om vi lämnar The Dalmore Destilleri för ett ögonblick och grottar ned oss i samtida whiskyhistoria i stället så går det inte att runda Pettison kraschen, jag vet att jag den 2a oktober 2016 skrivit om denna häpnadsväckande historia men kommer ändå att återkomma till den senare i detta referat efter som den bara indirekt drabbar The Dalmore.

Det som verkligen kom att lägga band på destilleriet var dyningarna efter kraschen, det vill säga om Blandwhisky verkligen skall få kallas whisky?

I november 1905 kommer ärendet upp om blandad spannmåls sprit oavsett tillverkningsmetod skall få kallas whisky enligt livsmedelslagen (Food and Drugs Act) i kommunen Islington (förort till London). Föreläggande utfärdades mot ett antal pubägare som ansågs servera undermålig whisky, efter företagens utredning belägger polisdomaren Mr Fordham att sprit gjord i en Coffeypanna inte är whisky i lagens mening å det var ju så långt en stor framgång för de traditionella maltdestillerierna som t.ex. The Dalmore.

Nu stannade det inte därvid utan blandningsindustrin (Distillers Company Limited) och en mängd pubägare överklagar beslutet.

Fram till i början av 1900 talet var det praxis att pubägarna köpte billig kolonndestillerad grain och Pot still destillerad spannmålsspirit på fat och blandade sedan själva å man anar väl att det blev mest grain i glaset på många mindre nogräknade pubar.

Efter sju långa förhandlingsdagar i månadsskiftet maj-juni 1906 får man lika många röster för som emot så nämndens tidigare beslut stod fast.

DCL vänder sig nu i desperation till handelsministern och kräver att en statlig kommission tillsätts, det tar dock två år innan Royal Commission on Whisky and other Potable Spirits bildats med kemister och medicinare som ledamöter.

Commissionen inhämtar prover från ett stort antal pubar för analys och den 28e juli 1909 slår man fast att alla prover är utblandade och att skillnaderna i kvalitet är stora men svaret på huvudfrågan, vad kunden förväntar sig att få i glaset när han beställer en whisky blir att han med största sannolikhet förväntar sig en någorlunda anständig blend.

I samband med att blandningar med grainsprit och maltsprit godkänns som whisky passar den politiske Skattmästaren och tillika nykterhetsivraren David Lloyd George på att höja skatten på whisky till 15 shilling per gallon.

En svårare nöt för kommissionen att knäcka var frågan om lagring, man antydde att det var omöjligt att sätta en definitiv gräns då det bland annat hade med typ av destillat, luftfuktighet, temperatur och fatens storlek att göra, men att man ändå kunde tänka sig en lagstadgad lagringstid, mest för att dra åt de för tillfället vidöppna kranarna för en tid framåt.

Lagen Immature Spirits Restriction Act klubbas igenom 1915 som föreskriver att råspriten måste lagras på ekfat i minst 2år för att få kallas whisky, en gräns som redan året därpå flyttades till 3år.

Så vad händer då på The Dalmore under detta whiskymörker? försäljningen stannar givetvis av då all new make nu skall lagras och folk slutar köpa whisky på pubarna på grund av skattehöjningen, The Dalmore hamnar kort sagt i finansiella svårigheter ånyo, för att rädda verksamheten säljs hela whiskylagret till blandningsfirman John Dewar & Sons Limited, men svårigheterna är inte över, efter en brand på destilleriet 1911 förstördes ett lagerhus, kvarn och mäskrum å med det hamnar Mackenzies i nya ekonomiska svårigheter som Andrew löser genom att sälja sitt gods Dalmore 1913.

Under första världskriget kämpar bröderna med att hålla produktionen igång men 1917 rekvirerar flottan lokalerna för mintillverkning å i samband med det skadas ett av lagerhusen igen vid en brand, så tillverkningen är inte igång för än 1922 igen och året därpå avlider Andrew.

Destilleriet fortsätter i familjen Mackenzies ägo fram till 1960 då man går samman med sin långvarige kund blandningsbolaget Whyte & Mackey Limited / United Spirits som än i dag äger The Dalmore.

Jo.. så var det då Pattisonkraschen ja, bröderna Robert och Walter Pattison var i grunden bönder men med ambitionen att snabbt tjäna mycket pengar de jobbar i sin fars butik i Edinburgh där de gör sig kända för att blanda ut mjölken med vatten, på 1880 talet som denna historia tar sin början grasserar vinlusen ohämmat i Frankrike viket gör att cognac och brandy produktionen avstannar samtidigt som efterfrågan på whisky slår i taket, nya destillerier grundades och befintliga anläggningar uppgraderar och moderniseras, var man whiskyentreprenör så lånade bankerna bredvilligt ut stora belopp.

Det är nu bröderna inser potentialen i whisky, de går samman med affärsmannen Alexander Elder och bildar Pattison, Elder & Company med säte i Leith, de nybildade företaget fokuserade på blandwhisky och lanserade märken som Morning Dew och Royal Gordon båda med tvivelaktigt innehåll.

Två år senare börsintroduceras företaget som ger bröderna runda 100 000 pund i kassan, företaget ombildas 1896 till Pattison Ltd nu med fokus på att etablera sig som producent, de köper in sig till hälften i Glenfarclas Destilleri och teckna samarbetsavtal med flera andra.

Marknadsföring var en stor del av affärsidén, 1897 spenderade man 20 000 pund på reklam, en summa som lätt hade räckt till att bygga ett nytt destilleri, det följande åren lades ytterligare 60 000 pund på reklamen, kampanjerna är spektakulära bland annat köps 500 afrikanska Gråpapegojor in som lärdes säga "Buy Pattisos whisky" och sedan placerades ut på pubar men den så kallade "Fine old GlenLivit" som serverades var billig undermålig sprit för dyra pengar.

Bröderna bygger palatslika lyxvillor åt sig och lever jet set liv som om ingen morgondag fanns, oturligt nog hade bubblan nått bristningsgränsen och sprack den 5e december 1898, det skall visa sig att större delen av brödernas framgångar baserades på lån, krediter samt en mycket kreativ bokföring, för domstolen tar det 1 ½ timme innan bröderna är dömda för flera fall av bedrägeri och förskingring, Robert får 18 månader och Walter får sitta av 9 månader, men konkursen skulle skaka whiskynäringen i sina grundvalar för lång tid framöver.

Det var den här historien jag kom att tänka på när vår föreläsare Björn berättade om deras Destilleri Manager i nära fem decennier Richard Paterson, namnen lät lika men jag ser nu att de har helt olika stavning å kanske är det tur att det inte var någon i släkten Pattison som regerat på The Dalmore då vet man inte hur det hade slutat.

Jaha... det var historia det, vad kan vi berätta om produktionen då utan att bli allt för långrandiga, kanske att golvmälningen togs bort så sent som 1956 och ersattes med en saladinlåda som var i bruk fram till 1982 då man började köpa färdig malt från Inverness, man maler i en ordinär Porteouskvarn, mäsktunnan från 1991 är av rostfritt stål och de åtta jäskaren av douglasgran med platta trälock.

Vörten får en dos destillerijäst av märket Mauri varefter den får jäsa i 48 timmar, pannorna som från 1874 var fyra blev från 1966 åtta totalt men vissa av dem ser ut som om man kapat halsen vid taket lagt ett platt lock på och monterat lynearmen vinkelrätt ut från sidan, ser märkligt ut annars inga direkta konstigheter i produktionslinan.

Vad har vi då på brickan i afton?

Först ut är 12åringen nr 87510, 40%, 669kr, Beställningsvara.

Följd av 15åringen nr 87007, 40%, 1099kr, Beställningsvara.

Här näst Port Wood nr 12655, 46,5%, 799kr, Beställningsvara.

Näst sist den goda Cigar Malten nr 85875, 44%, 1100kr, Beställningsvara.

Som final den exklusiva King Alexander III nr 85053, 40%, 2469kr, Beställningsvara.

Även denna kväll har vi två nya medlemmar varav jag satt bredvid en av dem, Hans Holmlöv, en trevlig prick som jag hoppas vi kan lura till oss någon mer gång å så hade vi Harro Hinrichsen ett stort välkommen till dig också å hoppas du hade kul under kvällen å med hopp om återseende.

Hans Holmlöv

Harro Hinrichsen

Under provningens gång överraskar Björn med små ostbitar som för whiskyn till nya höjder, det blir diskussion om vilken cigarr som passar bäst till Cigar Malten samt ett fullständigt obegripligt quiz där man vann en pin oavsett vad man svarade men kul var det.

Avslutningsvis fick Jussi och vi i programgruppen en liten uppmuntran för vårt arbete i form av varsitt The Dalmore glas vilket vi alla i gruppen satte stort värde på, trots att de var lika tomma som glaset framför oss vilket ger oss chans att sträcka på benen och kan hända köpa vin eller öl till maten som består i en mycket god biffstroganoff med ris och sallad följt av kaffe med hallonmousse med lingontäcke.

Stämningen är på topp och jag tror alla höjde Björn Olsson från Spring Wine & Spirits till skyarna efter provningen, mycket bra jobbat Björn, hoppas att vi kan göra fler provningar av den här kalibern längre fram i natten.

Referat: Anders G. Svantesson Foto & Layout: Gösta Hallin